

CUMHURİYET KAZANIMLARINA DAİR MEDYADA YAPILAN KONUŞMALARIN RETORİK ANALİZİ**RHETORICAL ANALYSIS OF A SPEECH ON THE GAINS OF THE REPUBLIC IN THE MEDIA**Uğur Tarık ÖZKUT¹
Serra ORKAN²ORCID: U.T.Ö. 0000-0002-4614-1824
S.O. 0000-0003-0214-7877

Corresponding author/Sorumlu yazar:

¹ Uğur Tarık ÖZKUT
İstanbul Okan Üniversitesi, Türkiye
E-mail/E-posta: tarik.ozkut@okan.edu.tr² Serra ORKAN
İstanbul Okan Üniversitesi, Türkiye
E-mail/E-posta: serraorkan@gmail.com

Received/Geliş tarihi: 22.01.2024

Similarity Ratio/ Benzerlik Oranı: %10

Accepted/Kabul tarihi: 16.04.2024

Ethics Committee Permission/ Etik Kurul İzni:
There is no element in the study that requires ethics committee approval. / Çalışmada etik kurul onayı gerektiren bir unsur bulunmamaktadır.**Citation/Atıf:** Orkan, S. & Özkut, U. T. (2024). Cumhuriyet Kazanımlarına Dair Medyada Yapılan Konuşmaların Retorik Analizi. Journal of Communication Science Researches, 4 (2), 154-166.

DOI: 10.5281/zenodo.10982039

Öz

Başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucu kadrolarının ortak özellikleri olarak çalışkanlıklarının yanında, hayalcilikten uzak ve sonuca dayalı ilerlemeleri gösterilebilmektedir. Türkiye; Cumhuriyet Dönemi ile beraber bir tarım ülkesiyken hızlı bir sanayileşme sürecine girmiştir. Buradan yola çıkılarak Cumhuriyetin kurucu kadrolarının, bir ülkenin iktisadi açıdan gelişmesinin, dönemin önde gelen güçlerine karşı söz sahibi olmada kilit rol oynadığının bilincinde kişiler olduklarını söylemek mümkündür. Türkiye'nin uzun vadede büyümesinde iç göç sürecinin de önemli payı bulunmaktadır. Çok çeşitli sektörlerde istihdam oranının artırılması tüm sektörlerin verimliliğini de olumlu etkilemiştir. Teknolojik yenilenmenin önemi de bu süreç içerisinde fark edilmiştir. Şüphesiz Cumhuriyet kazanımlarının en önemlileri arasında hukuki gelişmeler yer almaktadır. Medeni Kanun, yasaların değiştirilmesi, Türk hukukunun uluslararası hukuka uygun hale getirilmesi, Cumhuriyet Dönemi'nin felsefesi haline gelmiş kazanımlardandır. Cumhuriyet kazanımlarının anlaşılması noktasında kitle iletişim araçları, mesajı gönderen ve alıcı arasında aracı konumunda ve önemli bir roledir. Sosyal bilimler alanına hitaben hazırlanmış olan bu çalışmada eski Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi, gazeteci ve siyasetçi Altan Öymen'in "Cumhuriyet Kazanımları" başlıklı konuşma videosu, nitel araştırma yöntemleri arasında geleneksel bir yol haline gelen retorik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Bununla beraber tarihçi, yazar ve akademisyen İlber Ortaylı'nın "Cumhuriyet'in 100. yılında Türkiye" video konuşması analiz için kullanılmıştır. Analizler sonunda Cumhuriyet kazanımlarının anlaşılmasında bilgiyi aktaran kişinin iletişim yöntemi ve özelliklerinin bilginin kendisi kadar önemli olabildiği ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Kazanımları, Medya, İletişim, Retorik Analiz.**Abstract**

The common characteristics of the foundation cadres of the Republic, especially Gazi Mustafa Kemal Atatürk, can be shown as their hardworking, unimaginative, and goal-based progress. Turkey, which was an agricultural country, entered a rapid industrialisation process during the Republican period. From this point of view, it is possible to say that the constituent cadres of the Republic knew the economic development of a country played a key role in having a word to say against the leading powers of the period. The internal migration process also has an important share in Turkey's long-term growth. Increasing the employment rate in a wide range of sectors had a positive impact on the productivity of all sectors. The importance of technological renewal was also realised in this process. Undoubtedly, legal developments are among the most important achievements of the Republic. The Civil Code, the amendment of laws, the harmonisation of Turkish law with international law are among the achievements that have become the philosophy of the Republican Period. At the point of understanding the gains of the Republic, mass media plays an important role as an intermediary between the sender and the receiver of the message. In this study, which is addressed to the field of social sciences, the speech video of Altan Öymen, former member of the Grand National Assembly of Turkey, journalist, and politician, titled "Gains of the Republic" was analysed with the rhetorical analysis method, which has become a traditional way among qualitative research methods. In addition, historian, writer, and academician İlber Ortaylı's video speech "Turkey in the 100th year of the Republic" was used for the analysis. At the end of the analysis, it is revealed that the communication method and characteristics of the person that conveys the information can be as important as the information itself in understanding the Gains of the Republic.

Keywords: Gains of the Republic, Media, Communication, Rhetorical Analysis.

GİRİŞ

Toplumsal olayların temelinde insan yer almaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimlerde doğa bilimleri gibi yasalar üzerinden hareket etmek ve çıkarım yapmak mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni de insanın iradesindeki özgürlük ve çoğunlukla öngörülebilir olmayan davranışlardır. Aynı zamanda politik değerler de seçimlerin belirleyicisi olarak öne çıkmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası bilimde ve kapsamış olduğu iletişimde siyasi iktidarların ve stratejilerinin gündem oluşu ile beraber eleştirel bir yaklaşımın da yaygınlaşması kaçınılmaz bir hal almıştır (Polat, 2012, s. 19-23). Böylelikle iletişim araştırmalarında farklı yönelim ve yöntemler öne çıkmıştır.

İletişim araştırmalarında konuşmayı bir sanat haline getirmeyi ve bunun önemini ortaya koymayı amaçlayan Retorik kökenleri Antik Çağ'a kadar uzanmakta ve başta sosyal bilimler olmak üzere iletişim içeren her alana dahil olabilmektedir. Bir analiz yöntemi olarak da eski yüzyıllardan başlayarak günümüze kadar gelişme göstererek kullanılagelmiştir.

Bir ikna sanatı olarak retorik başlıca üç türde incelenmektedir; bunlar törensel, hukuksal ve siyasidir. Günümüzde retorik söylemin gerçekleşmesi ve etkili olabilmesi için medya önemli bir konumdadır. Medya ile sadece bilgi aktarılmamakta, aynı zamanda bir gösteri ortamı da yaratılmaktadır. Retorik sanatını icra edenler aynı zamanda yaşamın içerisinde de aktif rol oynayan kişiler olmaları sebebiyle önemli bir konumdadır. Olumlu açıdan ele alındığında gerçeklerin ortaya çıkması retorik yoluyla sağlanırken; nasihat etme ve öğretme amacı ile birleştiğinde zaman içerisinde önemli bir akademik disiplin haline gelmiştir.

Bu çalışmada retorik kavram olarak tanımlanması, neleri kapsadığı ve nitel araştırmalarda nasıl kullanıldığı ele alınıp bu bağlamda İlber Ortaylı ve Altan Öymen'in sosyal medyada YouTube üzerinden erişime açık olan "cumhuriyet kazanımları" başlıklı videoları retorik analiz yöntemi merkeze alınarak değerlendirilmiştir. Bu analiz yöntemi kullanılarak iletişim araştırması yapılmasının nedeni; iletişimin temelinde iknanın önemli bir yer tuttuğunu hatırlatmak ve Aristoteles'in "*ethos, pathos, logos*" kavramlarının siyasal iletişim ve retorik birlikte düşünüldüğünde ne kadar geçerli olabildiğini ortaya koymaya çalışmaktır.

ESKİÇAĞ YAKLAŞIMLARI

Retorik ile ilgili hazırlanan akademik çalışmalara bakıldığında özellikle reklam ve siyasal iletişim alanına yoğunlaştığı gözlemlenmektedir (Akt.Doru & Özmen, 2022, s. 129). Geçmiş yüzyıllara bakıldığında başta Platon olmakla beraber, sonrasında adı Platon'dan da fazla retorik ile anılan kişi Aristoteles olmuştur. Aristoteles'in retorik metni adeta başyapıt kabul edilmiş ve yüzyıllar boyu da geçerliliğini korumuştur. Tarih içerisinde retorik kullanımına bakıldığında; sofistlerin avukatların olmadığı zamanlarda insanları savunma amaçlı bu yöntemden yararlandıkları bilgisi dikkat çekmektedir. Bu noktada Aristoteles retorik için "*logos*" yani mantık ve rasyonellik içermeden ele alınmasının tehlikeli olabileceği üzerinde durmuştur. Platon için ise; güzel söz söyleme ve ikna kabiliyeti sonradan kazanılamaz ve etkili olmak için yetenekli olmak gerekmektedir. Felsefi yönelimlerin gerçek karakterlerinin anlaşılmasının aşağılama ve düşmanlık yerine saygı ve hayranlık getireceği düşünülmektedir. Siyasi yaşamın eksiksiz bir biçimde aydınlatılabilmesi noktasında felsefenin öncülerinden Sokrates, modern filozoflar ile aynı çizgide durmamıştır. Gorgias'ta bahsi geçen birincil modelde retorik nasıl olması gerektiğinin kesin cevabını bulmak zordur (Stauffer, 2006, s. 177-178). Antik çağdan günümüze kadar gelen ve retorik kavramını merkeze alan çok sayıda kaynak bulunmaktadır. Retorik konusuna olan ilginin giderek artmasında; izlenen müzakereci siyasete duyulan memnuniyetsizliğinin etkisi büyüktür. Müzakereci demokrasi teorileri özellikle 1990 senesinden (Akt.Garsten, 2011, s. 161) itibaren artmaya başlamıştır. Retorik aynı zamanda bir protesto hikayesi olarak da görülmektedir. Dönemin es geçilen konularından olan demokratik vatandaşlık akademisyenlerin ilgisini çekmiş ve araştırmacıları yeniden Aristoteles'in Retorik çalışmasına yönlendirmiştir. Durum; aşırıya kaçan rasyonel anlara romantik bir tepki olarak da değerlendirilmiş; ancak kavramı tümünden rasyonalist teoriye bir tepki olarak değerlendirmek de doğru görülmemiştir. Tartışmanın, duygunun ve güvenin birlikte yer aldığı bütünlük bir süreç olarak da açıklanmıştır. Tamamlayıcı bir ifade ile; tarihte kamusal söylemin işlevlerinden biri de tartışmaya açık ikna biçimlerini doğurmak olmuştur. Farklı işlevler farklı yargıları ortaya çıkarmış ve retorik için beşgi kabul

edilen Atina’da mahkemeler ve meclisler (Akt.Garsten, 2011, s. 174) (retorik faaliyetinin ana konumu haline gelmiştir.

MEDYA ve İLETİŞİM

İletişimde etkileşimi sinyal ya da sinyaller bütünü olarak aktarılan iletiler sağlamaktadır ve kişi ya da gruptan diğerine bilgi, duygu, tutum aktarımı da bu doğrultuda olmaktadır (Odyakmaz & Acar, 2008, s. 60). En temel unsurları gönderici, alıcı ve iletidir. Geniş kapsamı sebebiyle çok sayıda farklı ve tamamlayıcı tanım mevcuttur. Sözcükler olmasa da insanların sürekli çevreleriyle iletişim halinde oldukları bilinmektedir. Giyim, yüz ifadesi, duruş ve mimikler ile düzenli olarak çevre ile iletişimde bulunulur (Berger, 2005, s. 15). İletişim, sözcükler olmadan da düzenli olarak devam etmektedir.

İletişim toplumsal yaşamın bir zorunluluğu iken ve bir amaç uğruna gerçekleştirilirken, toplum yapısı bölünüp karmaşıktıkça, birliğin ve düzenin sağlanması için kullanılmaya başlanmıştır. Bir kavram olarak iletişimin kökeni araştırılırken toplumsal yaşama geçiş süreci araştırmalar için başlangıç kabul edilmektedir. Bu süre zarfında iletişim de düzen sağlanması için yaşamın içerisinde önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Farklılıklar da konum ve ihtiyaçlar ile ortaya çıkmaktadır. Toplumlararası sorunlar aynı zamanda bir çözüm sinyalini de barındırmaktadırlar. Tüfekçioğlu (1997, s. 91-93) bu noktada iletişim ve çözüm arasındaki bağın ne kadar kuvvetli olduğunun insanlar tarafından görülmesinin önemine dikkat çekmektedir. Berger (2013, s. 77-80); medyanın insanlar üzerinde, iletişim ve etki altında bırakma noktasında ne kadar etkili olduğunu açıklarken çeşitli filmlerden örnekler vermektedir. Bunlardan biri de önemli bir kitleyi etki altında bırakmayı başarmış olan “*Star Wars*” serisidir. Bütün filmler doğaları itibarıyla araştır ve hikâye anlatır; ancak bazıları hikâyeleri ile daha etkileyici olmayı başarır. Bu noktada etkileyciliğin kaynağının araştırılması sorunsalı öne çıkmaktadır. Hikâyenin içeriği ve sunumu bir bütün olarak kabul edilebilmektedir.

İletişimde “*sunum*” konusu tarih içerisinde retorik kavramı ile birlikte düşünülmüştür. Şiirsellik ve retoriğin irrasyonel görünmesi kavramın dönemsel olarak negatif algı yaratmasına ya da işe yaraması ile ilgili tereddütler ortaya çıkmasına da neden olmuştur (Fisher, 1987, s. 24).

ETKİLİ İLETİŞİM ve İKNA

Platon’un Gorgias (2019) isimli eserinde Sokrates ve Gorgias arasında Retorik üstüne çarpıcı bir diyaloga yer verilir. Sokrates; bir ikna biçimi olarak retorikten söz ederken, “*Bir hatip nasıl bir hekimden daha inandırıcı olabilir?*” sorusuna da anlam kazandırır. Sokrates’in ikna becerisi açıklamaları özellikle bilgisiz bir kişinin yine karşısında bilgisiz, ancak söz söyleme konusunda becerikli biri olduğunda, kolaylıkla ikna edilebileceğini ortaya çıkarır. Buna örnek olarak hekim tarafından bir türlü tedavi edilmeye ikna olmayan hastanın konu ile ilgili daha az bilgi sahibi biri tarafından ikna edilmesi gösterilir.

Davranış bilimci araştırmacıların açıklamalarına göre kişiler günlük kararlarını verirken “yargısal kestirme” şeklinde isimlendirilen bazı yollara başvurmaktadırlar. Kişiye gerçekte faydalı olacağını düşündüren kestirmeler de neye inanıp neyi yapacaklarını söyleyenlerdir. Bunun önemli örneklerinden biri de otorite kabul edilen figürlerin söylediklerinin sorgulanmadan kabul edilebilmesidir. Cialdini’ye göre (2021, s. 29-30); kişileri ikna eden, açıklama yapanın uzman statüsü olmaktadır. Aslında sağlıklı olan elde edilen bilginin derinlemesine analiz edilebilmesidir. Bu da “*kontrollü tepki*” olarak isimlendirilmektedir. Sağlıklı bir tepki şekli olan kontrollü tepkide kişilerden hem istekli hem de yetenekli olmaları beklenmektedir. Böylelikle düşünerek hareket edebilmektedirler.

İnsanlar ayrıca yaşamın içerisinde kazanan ve kaybeden olarak görülen diğer insanlarla olan bağlantılarını gösterirken de yanıltıcı olabilmektedirler. Bu durumda diğer kişilerin başarıları kendi başarılarının bir parçası gibi gösterilmektedir. Bu kişiler başarısızlığa uğradığında da bağlantılarını inkâr edebilmektedirler. Cialdini’ye göre bunun temel nedeni “*zayıf benlik duygusu*” ile yaşıyor olmalarıdır. Kendi başarılarından ziyade başkalarının başarılarını kendilerininmiş gibi benimsemektedirler. Belli düzeyde çoğu insanın yaşayabileceği bu durum, abartılı bir biçimde

içselleştirildiğinde ise patolojik bir seviyeye ulaşarak kişilik sorununa işaret edebilmektedir (Cialdini, 2021, s. 143-146). Durum, bu tarz kişilerin diğerleriyle olan ilişkilerindeki sadakat ve samimiyeti de sorgulatmaktadır. İlişkilendirme ilkesi ile ifade edilmekte ve kişiler hem kendilerini hem de başkalarını direkt kendilerine ait olmayan başarılar ile ikna etmektedir.

İkna ile ilgili olarak bir bilgiye inanma noktasında önemli bir kıstas; o bilgiye başka bir yerden erişmenin zor ya da mümkün olmamasıdır. Kıtık ilkesi ya da sınırlı bilgi şeklinde özetlenen durumda bilginin sınırlı yerden elde edilebiliyor oluşu doğruluğu açısından ikna edici bir unsurdur (Cialdini, 2021, s. 299). İkna açısından bir başka önemli unsur da iletişimde bulunulan kişinin direkt ikna edilmeye çalışıldığını hissettiğinde kabul etmeye kolay kolay yanaşmamasıdır. Burada özgür iradesi üzerinde bir baskı olduğunu da hissedebilmektedir (Cialdini, 2021, s. 300). Bu noktada iletişimde bulunulan kişinin bilgisi ve samimiyetine olan inancın önemi de ortaya çıkmaktadır.

Guiguzi'ya göre bilge kişinin kapısı ağızdır ve nerede kapalı tutması gerektiğini bilir. Bir kişi tabiatı itibarıyla akıllı ya da aptal, cesur ya da korkak olsa da nerede saygılı olacağını öğrenebilir. Belli bir yöntem ile harekete geçebilir ya da geçirilebilir. Bir nevi eylemsizlik olarak ifade edilen doğal seyir aynı zamanda gerekli cevapları da içermekte ve zamanı geldiğinde açığa çıkartmaktadır. Bir stratejiyi uygulamak açılmak ise, karşıdakini anlamak da kapanmayı gerektirmektedir. Guiguzi uygulayım ve kazanımı açılma, kabullenme ve felaketi önlemeyi de kapanma olarak ifade eder. Açılma ve kapanma, Yin ve Yang ile de bağlantılıdır. Yang konuşmak ise, Yin de sessiz kalmaya karşılık gelir ve bu iki kavramın dengede olması oldukça önemlidir (Guiguzi, 2022). Buna göre; bilgece bir iletişimde dengeli bir yol izlemenin önemine vurgu yapılır.

Bir ikna sanatı olarak retorik modern zaman kullanımına bakıldığında hem Yunanistan hem de Batı dışı toplumlarla da ortaklıklar görülür; ancak bu durum bazı ayırt edici özellikleri olduğu gerçeğini de açığa çıkarır. Bu nitelikler Yunanistan'ın demokrasinin beşiği oluşu ile de ilişkilidir. Tartışmaya yatkın olan Yunanlılar demokratik yöntemler ile çoğunluğun oyunun sonucuna göre demokratik bir yol izlemeyi tercih etmişlerdir (Kennedy, 2007, s. 9). Atina'daki mahkemeler retorik kullanımı için önemli bir örnek teşkil etmiştir. Jüri ile sanıklar ve diğer konuşmacılar arasında ethos, pathos ve logos'un yer aldığı konuşmalar gerçekleşir (Kennedy, 2007, s. 259). Aristoteles'in felsefi çalışmaları kapsamlı olarak antik çağlarda çalışılmaya devam etmiştir. Aphrodesiaslı Alexander ile devam eden çalışmalar ve sonrasında Tarsuslu Hermogenes'e yapılan atıflar da konu içerisinde önemli bir yer kaplar (Kennedy, 2007, s. 309).

MEDYADA CUMHURİYET KAZANIMLARI VE RETORİK

Birinci Meclis ve Cumhuriyet ile beraber o dönemin Avrupa'sına paralel hareket edildiği görülmekle birlikte henüz Avrupa'da da tam anlamıyla oturmuş bir demokrasi varlığından söz edilememektedir. İngiltere istisna olmakla beraber, İtalya, Avusturya ve Fransa'da kaos ortamı hakimdir. Almanya'da Hitler'in ortaya çıkması da ülkenin ve çevre ülkelerin de tüm dengelerini şaşırtmıştır (Ortaylı & Küçükaya, 2017, s. 59). Dolayısıyla Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında gelen adımlar o zamanın Türkiye'si için ilerici ve devrim niteliğindedir. Türkiye günümüz gelişmiş Batı ülkelerine kıyasla büyük bir sıçrama yaşamıştır. Altan Öymen de Cumhuriyet öncesi dönemde çekilen sıkıntıları ve sonrasında kendi tanıklıklarını anlattığı "*Bir Dönem Bir Çocuk*" adlı eserinde ailesinin nasıl bir imparatorluğun çöküşüne tanıklık ettiklerine yer verir. Savaşın, kıtlığın, yabancı işgalinin hâkim olduğu bir atmosfer hüküm sürmektedir. Öymen'in babası Cumhuriyet döneminde Ankara'da çalışmış ve bundan büyük mutluluk duymuştur. Yabancı egemenliğinin 1936 senesinde Montrö Antlaşması ile sona ermesi ve Boğazların Türkiye egemenliğine girmesi (Öymen, 2004, s. 54) rahat bir nefes aldırıştır. Zorluklara hem tanıklık etmiş hem de birinci derece yakınlarından dönem şartlarını dinlemiş olan Öymen bu noktada Atatürk'ün siyasi dehasını takdir etmektedir. Cumhuriyet dönemi ile kadın hakları, dil yenilikleri, giyim kuşam, anayasa, eğitim ve bilim alanında önemli adımlar atılmış ve uluslararası ilişkilerde de barış dilinin hâkim olduğu bir iletişim şekli benimsenmiştir.

Türk İstiklal Savaşı ile Türkiye topraklarında yaşayanlar ulus olma sürecine girmiştir. Sakarya Savaşı'nın en ateşli günlerinde, top sesleri arasında Ankara'da, 16 Ekim 1921'de "*Maarif Kongresi*" toplanmış, geleceğin eğitimi tartışılmıştır. Bu kongrede pek alışılmadık biçimde kadın ve erkek

öğretmenler bir arada oturmuşlardır (Akyüz, 2001, s. 293). Atatürk, cumhuriyet ilan edilmeden önce, 27 Ekim 1922’de öğretmenlere yönelik başka bir söylevinde “...itiraf edelim ki, biz üç buçuk yıl öncesine kadar cemaat halinde yaşıyorduk. Bizi istedikleri gibi idare ediyorlardı. Cihan bizi temsil edenlere göre tanıyordu. Üç buçuk yıldır da ulus olarak yaşıyoruz.” demiştir (Arsan, 1959, s. 45). Şüphesiz Türk Aydınlanması bir kültür devrimidir. O’nun özdeyişi ile “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür.” Bu kapsamda gerçekleştirilen “dil, harf, eğitim” devrimleriyle yabancı kültürel boyunduruklardan da kurtarılan ulusun çağdaş uygarlık düzeyine hızla ulaşması sağlanmıştır. Ayrıca Tarih alanındaki çalışmalar ile Türk Ulusunun kökenleri araştırılmış, ulusal bilinç yaratılmıştır. Dönemin daha gelişmiş ülkelerindeki eğitim kurumlarına “kıvılcım” olarak gönderilen yetenekli Türk gençleri yurda döndüklerinde “ateş” olarak yeni gençleri uygarlık dünyası için yetiştirmiş, dünyadaki birçok yeniliği eş zamanda ülkemize kazandırmışlardır. Kurulan Köy Enstitüleri ile çağdaşlaşma, etkin bir biçimde en uç noktalardan başlatılmıştır.

Atatürk hiçbir lidere nasip olmayan bir güç ve inandırıcılıkla, Avrupa’nın “hasta adamı”nın üyelerini tarihin önde gelen bir ulusunun mensupları olduğuna inandırmıştır. Cumhuriyet; toplumu kulluktan çıkarıp birey ve ulus haline getirmiştir. Politik egemenlik saltanattan halka geçmiştir. Halka bu kadar hızlı ve kesin egemenlik transferi tarihte yoktur. Bu değişimle koşut olarak din layık olduğu kutsal konuma çıkarılırken günlük yaşamdan çıkarılarak laik düzene geçilmiştir. İnanç ve ibadet özgürlüğünün gözetilerek bilim ışığında günün gereksinimlerine yönelik düzenlemeler yapılmak suretiyle bireysel ve toplumsal hayatın düzenlenmesi sağlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti; “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” düsturuyla bütün dünya ülkeleriyle sürekli barışık olduğunu göstererek Cumhuriyetin ilk yıllarında 40 ülkeyle dostluk anlaşması imzalamış, 1932 yılında Milletler Cemiyeti’ne davet edilerek katılan ilk ve tek ülke olmuştur (Soysal, 1989).

Cumhuriyet bir yönden bakıldığında toplumsal yaşamda o güne değin adı geçmeyen kadınların varoluşudur. Medeni Kanun ile kadın, toplum yaşamında erkeğin yanında veya karşısında eşit haklarla yer almaya başlamıştır. Cumhuriyet kadını; seçme seçilme hakkını o dönemdeki pek çok ülkeden önce kazanmıştır. Aynı haklara daha önce sahip olan ülke sayısının çok az olduğu bilinmektedir.

Cumhuriyetin Güzel Sanatlar alanında topluma kazandırdıklarının temelinde yine Mustafa Kemal Atatürk’ün imzası vardır. Güzel sanatlara eğilerek aslında inkılaplar için de önemli adımlar atılmış olacağı düşünülmüştür. Benzer şekilde sporun her dalında Türk çocuklarının başarılar elde etmesinde de Cumhuriyetin etkisi çok açıktır. Türkiye Cumhuriyeti’ni temsilen uluslararası etkinliklerde başarıyla yer alışı, Cumhuriyetin spora verdiği önem sayesinde gerçekleşmektedir.

Dünya üzerinde çocuklarına, gençlerine bayram ilan eden yegâne ülke de Türkiye Cumhuriyeti’dir. 23 Nisan 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu “Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” ile çocuklara, 19 Mayıs 1919 kurtuluşun başlangıcı “Gençlik ve Spor Bayramı” ile gençlere bayram ilan edilerek geleceğe yönelik sahiplenme yaratılmıştır. Bunlarla birlikte; 30 Ağustos Kurtuluş Savaşı kahramanlığı “Zafer Bayramı” ile Türk ordusuna, 29 Ekim’de ilan edilen Cumhuriyet ve “Cumhuriyet Bayramı” ile tüm ulusa sonsuzluğa değin emanet edilmiştir.

Cumhuriyet son tahlilde bir aydınlanmadır. “En hakiki mürşetin bilim” olduğu söylemi gerçek bir uygarlaşmadır. En büyük kazanım laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’nin sahip olduğu bu temellere dayanan uluslararası saygınlığıdır. Söz edilen kazanımların toplum nezdinde benimsenmesi için telgraftan başlayarak her türlü medya araçları etkin şekilde kullanılmıştır.

Cumhuriyet kazanımlarının retorik merkezli açıklamasından önce retorik kelime anlamının ve temel özelliklerinin bilinmesi önem taşır. Retorik; Aristo’dan itibaren iletişim alanına dahil olan ve günümüzde de sosyal bilimlerde kullanılan klasikleşmiş nitel araştırma türü olarak yerleşmiş, geçerli bir teoridir. Aristo için retorik ikna sanatının en önemli unsurudur. Üç türe ayrılan retorik tartışmacı, övgü/yeri, hukuki olmak üzere belirli alanlarda incelenerek özelleştirilmektedir (Akt.Bıçakçı, 2012, s. 335-336). Sözlükteki retorik karşılığı; düşünceleri en iyi şekilde anlatabilme,

dili doğru ve etkin kullanma, inandırıcı, ilgi çekici konuşmadır (Odyakmaz & Acar, 2008, s. 104).

Meyer sırayla Platon, Quintilianus ve Aristoteles'in retorik tanımlarının önemli olduğunu vurgular. Bahsi geçen kişilerin açıklamalarına göre retorik; dinleyenlerin manipüle edilmesi, güzel konuşma ya da ikna etme amacı ile dile getirilen argüman ya da söylemdir. Platon'dan hareketle dinleyicilerin manipüle edilmesi için propaganda ve reklama ihtiyaç duyulmaktadır. Hatip, dinleyici ve medya retorikinin temel unsurları iken, medyanın yazılı, sözel, görsel ya da tümünü kapsaması mümkündür. Medya hem düşünceye aracılık etmekte hem de dilin işlevselliğini ortaya koymaktadır (Meyer, 2009, s. 9-10).

Ethos, Pathos ve Logos Aristo'nun açıklamalarına göre ikna edici iletişimin temel unsurlarıdır. Ethos; bilginin olduğu haliyle değil, aktaran kişi ile birlikte önem kazandığını vurgulamaktadır. Pathos; kişilerin duygularını harekete geçirmenin ve duyguları uyandırmanın iletişim için önemli olduğunu gösterirken, logos da iletişimin içeriğinin rasyonel, mantığa yatan bir çizgi seyretmesinin önemini ifade etmek için kullanılmaktadır.

Platon ve Aristoteles'in retorik söylem ile ilgili fikirleri birbirinin zıddıdır. Aristoteles retorik rasyonellikle bağdaştırırken, Platon için akla yabancı ve felsefe ile daha fazla ilişkilidir. Pathos ve hatip boyutu etrafında şekillendiğinden akılcı olan ile ilişkilendirilmesi güçtür. Rasyonel ve duygulara hitap eden bir konuşmada söyleyenin kim olduğunun da büyük önemi vardır. Kişinin kim olduğu daha çok ahlaklı olup olmadığı ile anlaşılmaktadır ve "ethos" sözcüğü de bu bağlamda hatip boyutunu öne çıkarmaktadır. Quintilianus; bir kişinin ancak gerçekten iyi biri olduğunda iyi konuşabilmesinin mümkün olduğunun altını çizer (Meyer, 2009, s. 11-12). Platon ve Aristoteles'ten önce ilk kez sofistler tarafından kullanılmaya başlanan retorik söylem için Platon; ikna üreten olmanın ötesinde safsatıcı, insanları aldatan ve demagoji üretmek için bir yol olarak da kullanıldığı açıklamalarını yapmıştır (Akt.Doru & Özmen, 2022, s. 130). Bu da göstermektedir ki konuşmacının neye hizmet ettiğine de dikkat etmek gerekir; çünkü retorik konusunda kendini yetiştirmiş bir kimsenin inandırıcılık oranı çok yüksektir (Cicero, 2022, s. 20-23).

Retorik ile ilgili ilk metin Platon'a ait olan "Gorgias" olmakla beraber, gerçek anlamda teoriye döküp bir disiplin olarak ele alınmasını sağlayan kişi Aristoteles olmuştur (Bahçecioğlu, 2021, s. 19). Aristoteles (2023, s. 5) retorik gerekliliğini açıklarken gerçek ve doğru kavramları üzerinden hareket eder. Bu harekete göre de gerçek ve doğru her yönden karşıt olana üstündür. Bunun fark edilmediği ve yanlış kararların verildiği durumlar için retorik özellikle gereklidir.

Retorik sadece ikna etme, onaylama ya da haklı çıkma sanatı değildir; aynı zamanda gerçekliğin inşasında da önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple sadece sözlük anlamına bakılmamalıdır. Kelimeler analiz edilir, yorumlanır ve yeniden anlamlandırılır. Gerçek bir anlamlandırma yapılabilmesi için çevrenin ve ilgili diğer olayların da bilinmesi gerekmektedir (Özyılmaz, 2014, s. 211). Buradan hareketle tarihteki önemli kişi ve olayların nasıl ve kim tarafından aktarıldığının, algının yönünü belirleyebileceğini söylemek mümkündür.

Politik söylevlerde ustalaşmış kişilerin üzerinde durdukları konuları Aristoteles (2023, s. 18-19) beş ana başlıkta toplamaktadır. Bunlar; savaş-barış, ülkenin savunulması, dışalım-dışsatım konuları, yasalar ve kamu maliyesi şeklinde özetlenmektedir.

Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Retorik Analiz

Kişilerin öykülerinin düzgün bir biçimde dinlenmesi, yapılan açıklamaların doğru yorumlanması ve tekrar anlatılabilir bir hale getirilmesi nitel araştırma türlerinin ortak temeli olarak gösterilebilir. Araştırmacılar, eylem ve anlatılara belli bir anlam yüklerken, nerelerde kesiştiklerine de dikkat ederler. Araştırmanın kendisi dikkatli ve titiz bir arayış olarak tanımlandığından nitel araştırmada da beklenti bu yöndedir. Doğru bir araştırma süreci geçirmek için uzmanların yöntem ve tekniklerinin iyi incelenmesi ve uyarlanması da oldukça önemlidir (Glesne, 2015, s. 1-4). Nitel araştırmalar sayısal yöntemlerden farklı ve yardımcı olarak özellikle sosyal bilimlerde derinlemesine bilgi edinebilmeyi de mümkün kılmaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinin her birinin hem kendi içinde çeşitli zorlukları hem de yapılan araştırmaya belli katkıları bulunmaktadır. Yorumlayıcı bir araştırma yapmanın getirileri incelendiğinde; azınlık ve/veya dezavantajlı bir grubun sesinin duyulmasından, araştırmayı yapanın kendi kalıplaşmış yargılarını fark etmesine ve çevrenin olumlu bir eyleme yönlendirilmesine kadar çeşitli özellikler öne çıkmaktadır. Görülen, işitilen ve yorum getirilen açıklamalar bir katkı sunmalarının ötesinde zaman zaman da duyulmamış olayları açığa çıkartıp anlamlı bir dönüşümün ilk adımı olabilirler. Ayrıca kişinin araştırmacı yönü zaman içerisinde onun kişiliğinin önemli bir parçası haline de gelebilir (Glesne, 2015, s. 33). Nitel araştırmanın önemli bir ayağını da veri analizi oluşturmaktadır ve analizler; konuşma, anlatı, göstergebilim ve tematik (Glesne, 2015, s. 256) olmak üzere belli alt başlıklara ayrılırlar.

Günümüzde siyasi aktörlerin, siyaset ve iletişim bilimcilerin retoriğe başvurduklarının bilinmesi akademik çalışmalarda da retorik analiz yönteminin güncelliğini korumasını sağlamaktadır. Konu ile ilgili yakın zamanlı çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Çalışmalarda Aristoteles'in retorik yapısının önemi vurgulanmaktadır (Doğmuş, 2022). Bir sanat ve yöntem olarak retoriğin doğrudan inandırma ile ilişkisi bilinmektedir. Bir söylemin inandırıcı olması için bazen farklı ifadelerle desteklenmesi gerekirken, bazen de söylemin kendisi doğası gereği inandırıcı bulunmaktadır. Ayrıca inandırıcılık ve inandırıcı bulma her zaman, herkes için değil, belirli bir kişi ya da belirli bir kitle için geçerli görülmektedir (Aristoteles, 2023, s. 10-11). Retorik söylem türlerinin ortak özelliği; hepsinin farklı olsa da bir amaca hizmet ediyor oluşu ve söylemin içerisinde gerçekleşmesi olası olan ve asla gerçekleşmeyecek olana yer verilmesidir. Bunun yanında bazı konular olduklarından daha az önemli ya da tam tersi daha önemli gösterilebilmektedir. Bir olayı olduğundan daha önemsiz ya da büyük göstermek için merkezde bulunan kişi suçlanan ya da savunulan konumda olabilir (Aristoteles, 2023, s. 126).

Retorik temel bileşenleri olan ethos, pathos ve logos özellikle siyasi söylemlere eklendiğinde bazen açık, bazen de gizli bir biçimde konuşmanın içerisinde yer alabilmektedir. Konuşmacının konuşmasını desteklemek için güçlü ikna edicilere, duygusal çekicilik sağlayacak materyallere ve güven veren bir karakter yapısına sahip olması önem taşımaktadır (Akt.Bıçakçı, 2012, s. 710-712). Retorik çalışmalarda ethos ve pathos kavramlarını doğru biçimde ayırtırmak için ethos ile ilgili açıklamalarda daha çok kişinin karakteri kaynaklı yansıyan özelliklerinin, pathos ile de merhamet, kırgınlık, coşku gibi duygular üzerinde durulmaktadır. Siyasi söylemlerde özellikle logos yönelimli stratejik konuşmalardan kaçınılması konuşmacının hedefine ulaşmak üzere mesajı yeniden düzenlediği anlamına gelebilmektedir (Çalışkan, 2020, s. 90). Bu da gerçeğin ve doğrunun tespit edilmeye çalışıldığı durumlarda dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Geniş kitleleri ilgilendiren konularda pathos dışında logos ve ethos üzerinden konuşmacının strateji geliştirip geliştirmediği tespit edilerek bir yol izlenmelidir. Bunun yanında siyaset alanına dahil olan söylemlerde basit dil kullanımı normal karşılanmaktadır. Bunun önemli sebeplerinden biri her eğitim seviyesinden insana hitap ediliyor oluşu, diğeri de iletişimin yazılı değil sözlü gerçekleşiyor olmasıdır (Akt.Temir & Ayhan, 2020, s. 579).

Maki tarafından sosyal süreç olarak nitelendirilen retorik unsurlar arasında; konuşmacı, izleyici, konuşmanın amacı, amaç için kullanılan materyaller ve dürüst tartışma yer almaktadır (Keskin, Akt.Büyük, & Koç, 2013, s. 32). Dolayısıyla analiz bu unsurlar göz önünde bulundurularak netlik kazanmaktadır. Meyer (2009, s. 38) ise bir sanat olarak retoriği; yaratma, düzenleme, üslup, eylem ve bellek olmak üzere beş kategoride ele alır. Meyer aynı zamanda retoriği bir çelişki ve karşıtlık alanı olarak da görmektedir. Görüşlerin mantıklı bir karşıtlığı olabilmektedir ve bu durumda görüşün kendi içindeki çelişkiyi doğrulamaktadır. Dolayısıyla retorik tarafından “çelişkisizlik ilkesi” de çürütülmektedir.

İlber Ortaylı Video Konuşması

İlber Ortaylı'ya 20 Ocak 2023 tarihinde yayınlanan videoda yöneltilen sorular sırasıyla şu şekildedir;

1.Bugünden geriye doğru baktığınızda Atatürk'ün hayal ettiği Cumhuriyet mi yüz yaşındaki Cumhuriyet?

- 2.Yüzyıllık Cumhuriyetin demokrasisi gibi bir demokrasimiz var mı?
- 3.Padişahlar arasında sanata en ilgili olan hangisiydi?
- 4.Cumhurbaşkanları arasında sanata düşkün olan kimdir?
- 5.Sizin hobiniz var mı?

İlber Ortaylı'nın katıldığı, Youtube kanalı KafaTV üzerinden izlenen “*Cahille Sohbeti Kestim*” programının “*Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye*” başlıklı söyleşi çeşitli ayrıntılarıyla şu şekilde ilerlemiştir;

İlber Ortaylı'ya Cumhuriyet'in 100. Yılında Atatürk'ün hayal ettiği cumhuriyet ortamının sağlanıp sağlanmadığı sorulur ve İlber Ortaylı bu soruya; “*Bazı konularda evet, bazı konularda belki daha ilerisinde, bazı konularda çok gerideyiz.*” diyerek cevap verir. Tıp ve mühendislik alanında ileride olunduğunu dile getirir. Adnan Dalgakıran'ın “*Yüzleşme*” isimli girişimcilik ve girişkenliği anlattığı kitabından bahseder. Halkın daha çok girişken olduğundan ve mühendislerin çoğunun kendi işleri dışında başka işlerle uğraştığını söyler.

Atatürk'ün zamanında Adnan Menderes'i çağırıp konuştuğunu dile getirir. Sonrasında Çağlar Keyder'in doktora tezini referans gösterir. Buna göre; Türkiye'nin mevcut arazisi işlenememektedir. Köylülere arazi verilmemektedir.

Atatürk'ün istediği üniversiteler kurulmuştur. Tıp, fizik, mühendislik ve sahne sanatları ilerlemiştir. Arkeologya vardır; ancak mektebi yoktur. Padişahlar arasında sanata merak olduğunu ve Abdülaziz'in müzisyen olduğunu ekleyerek, sanatın geliştiğini ve hiçbir zaman bu konuda sıfır noktasında olunmadığını vurgular. Beşinci Murat'ın da müzisyen olduğunu ekler. Abdülmecit ve Abdülhamit'in Batı sanatına olan düşkünlüklerine değinir. Ancak Atatürk bunun eğitimini verecek mekteplerin açılmasını arzulamış ve günümüzde bu gerçekleşmiştir. Önemli bir sorun; yetenekli gençlerin mezuniyet sonrası işsizliklerinin uzun süre devam etmesidir. Bir başka sorun tiyatrocuların salon eksiklikleridir. Belediyelerin salon tertip edemediğini söyler. Dünya Sahnelerinde Türk sanatçıların dinlenip Türkiye'de görülememesini ortamın olmamasına bağlamaktadır. Dolayısıyla durum ilerleme değil, gerileme ya da duraklama şeklinde yorumlanabilmektedir. Üniversiteler sayı olarak ilerlese de toplumun aydınlatılması anlamında yapacak çok iş vardır. Bu noktada İlber Ortaylı'nın nicelik değil, niteliğe bakılmasının önemli olduğunu düşündüğünü söylemek mümkündür.

Sanayi proletaryası ile Anadolu gelişmekle birlikte aykırı hareketler de dikkat çekmektedir. Ortaylı'ya göre çok partili rejime ilk yirmi yılda kavuşulmuş ancak bu sürdürülemezdir. Durumu Türk toplumunun kendine has yapısına bağlamak mümkündür. İnsanlar usule uymak istememektedir; oysa cumhuriyet ve demokrasi bir usul hukukudur ve uyulması gerekir. Ortaylı herkesin şartlarının, değerlendirilmelerinin eşit olması gerektiğinin de altını çizer. Buna göre, “*senin adamın, benim adamım*” anlayışı da son bulmalıdır. Anlayış böyle olduğu müddetçe zaman geçse de ilerleme görülmesi mümkün değildir. Bir taraftan usule uygun gelişmeler de yok değildir. Ayrıca Ortaylı'ya göre kötümser olmamalı, zor zamanlarda yorganı yakma ya da başka otel arama gibi eylemler çare olarak görülmemelidir.

Aktarımları sırasında kendisine camide gerçekleşen iki marjinal olay hakkındaki yorumları da sorulur. Bunlardan biri cami içerisinde uygun olmayan bir kıyafet ile fotoğraf çeken, moda ile ilgili olduğu gözlemlenen bir kişi hakkındadır; diğeri de camide evlenmeye kalkışan bir çift ile ilgilidir. Ortaylı; iki durumun da usulsüz olduğunu birinci durumun ancak mekânın ne olduğu tam olarak anlaşılmadığında mazur görülebileceğini söyler. İkinci durumda da camilerin kilise gibi görülmüş olma ihtimali üzerinde durur. Geçmişe bir gönderme yaparak eskiden camilerin mahkeme yeri olarak kullanıldığından ve kadı bulundurduğundan bahseder. Zani (zina yapan adam) ve zaniyelerin (zina yapan kadın) uygunsuz olduğu için camiye gelmemesi gerektiği dile getirildikten sonra camilerin mahkeme olarak kullanılması sona ermiştir. Bir başka ifadeyle günümüzde geçerliliğini kaybetmiştir. İki durumu da bilinçli hareket ediliyor ise “*kabul edilemez*” şeklinde yorumlar. Özellikle bu soruları yarı şaşkınlık içerisinde karşılması programın bu noktada doğaçlama geliştiği izlenimi vermektedir.

Osmanlı'da padişahlar içerisinde her birinin uğraştığı bir zanaat vardır. İlber Ortaylı'nın kendisine yöneltilen sanata en meraklı padişah sorusuna her birinin ayrı bir dal ile ilgilendiğini söyleyerek cevap vermesi önemlidir. Kimi hat sanatı ile kimi saat işçiliği ile kimi de sikkezanlık (kalıp ile para basan kişi) yaparak adından söz ettirmiştir. Sultan Abdülaziz'in oğlunun da zanaat yönü bulunmaktadır. Abdülhamit'in kızı da cam üzerine oyma işi ile ilgilenmiştir. Fransa'da Paris'te çocuğunu bu işten geçimini sağlayarak okutmayı başarmıştır. Ayrıca şair ve müzisyenler bulunduğu gibi, bu konuda eğitimi olmayan ancak ilgi duyanlar da vardır. Bunlardan biri de Dördüncü Murat'tır. Dördüncü Murat aynı zamanda sporcu kimliği ile de bilinmekte, iyi cirit atmasının yanında hat sanatına olan yakınlığından da bahsedilmektedir. Üçüncü Selim bestekârdır, ancak hat konusunda iyi değildir. Buna karşın İkinci Mahmut hem hattat hem de bestekârdır ve kendine özgü de bir tarzı bulunmaktadır. Sultan Abdülmecit sanatı çok iyi bilmekte ve halife Abdülmecit'in resim yönü ve bestekârlığı ön planda tutulmaktadır. Ortaylı'ya cumhurbaşkanları içerisinde sanata meraklı olanların hangileri olduğu sorusu da yöneltilmiştir. Atatürk'ün hem sanatsever hem de sanattan anlayan biri olduğunu hiç düşünmeden, soru cümlesinin akabinde söylemiştir. Atatürk hem alaturka hem de operadan anlayarak, farklı türlere olan ilgisi ile dikkat çekmekte bir istisnayı gerçekleştirmektedir. Ortaylı Atatürk'ün müzik anlayışını bu noktada Niyazi Sayın'ın kine benzetir ve onun Türk neyzen olarak öne çıktığından bahseder. Kor Amiral Korutürk'ten konu açılınca Korutürk'ün eşinin ressam olmasının da etkisiyle sanatın içinde olduğunu söyler. Bununla birlikte Kenan Evren'in desen bilgisi olduğunu ekler. Şimdiki cumhurbaşkanları ve başbakanlar içerisinde sanat ile ilgilenen örnek bir isim bilmediğini dile getirir. Politika ile yoğun olarak ilgilenmelerinden kaynaklı olabileceğini sözlerine ekleyerek fikrini belirtir.

Ortaylı kendisinin de resme yeteneği olduğunu ancak üzerine eğilmeden şartlar nedeniyle bıraktığını kendisine yöneltilen son soruya cevap olarak aktarır.

Video'nun başında röportajın tamamından önemli görülen, kısa kesitler göze çarpmaktadır. Bebek patlaması (Baby Boomers) kuşağının başlarında dünyaya gelen tarih araştırmacısı, akademisyen ve yazar olan Ortaylı yazdıkları ile olduğu kadar, medyada sıklıkla yer alması sebebiyle de konuşması retorik merkezinde değerlendirilmek üzere izlenmiştir.

Altan Öymen Video Konuşması

Altan Öymen'e 20 Mayıs 2020 tarihinde yöneltilen sorular şu şekildedir;

1. Düünden bugüne değişen bir şey var mı? Eskiye ve bugünkü kutlamalara baktığınızda ne hissediyorsunuz?
2. Türkiye'nin bugünkü ve geçmiş demokrasi karnesini nasıl değerlendirirsiniz?
3. Mustafa Kemal Atatürk bunca zorluk karşısında Anadolu hareketinde nasıl başarılı oldu?
4. Cumhuriyet'in ilk on beş yılı ve bugüne geldiğimizde ne görüyorsunuz?
5. Yarınlar ile ilgili olarak bir umutsuzluk taşıyor musunuz?

Halktv YouTube kanalında “*Düünden bugüne Cumhuriyet'in Kazanımları*” başlıklı konuşmada Altan Öymen hem kendisine yöneltilen soruları yanıtlamış hem de bazı açıklamalarda bulunmuştur. Konuşma 19 Mayıs'ta gerçekleştiğinden öncelikle kendisine bayramlar için değerlendirmeleri sorulmuştur. Ziraat ve tarımın korunması cumhuriyetin ilk hedeflerindedir. Ve Atatürk Orman Çiftliği gibi oluşumlar şimdi korunamadığından bu yönde önemli bir açık bulunmaktadır.

Tarihten örnekler veren Öymen; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İsmet İnönü'nün yaptığı konuşmada demokrasinin daha ileriye taşınacağına dair açıklamalarının önemli olduğunu söyler. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası okuma yazma oranı yüzde 4-5 civarındadır ve bu oranlar için kesin bir sayı vermek dönemin şartları düşünüldüğünde oldukça güçtür. 19 Mayıs 1919 tarihi ve akabinde beka sorunu adım adım aşılmıştır. Atatürk elde edilemeyen pek çok yeri sulh (barış) yoluyla elde etmiştir. Örneğin 1936 yılında boğazlar üzerinde hakimiyet barış yoluyla kazanılmıştır. Hatay da bu şekilde kazanılmıştır. Bu da dış ilişkilerdeki üstün öngörü ve başarısını göstermektedir. Atatürk'ün hem askeri dehası hem de iyi bir diplomat oluşu Anadolu için önemli bir kazanım olmuştur. “*Yurtta sulh, cihanda sulh.*” söyleminin asla küçümsenmemesi gerektiğinin altını çizer. Cumhuriyet'in ilk on beş yılını anlatırken aynı isimli devletin hazırladığı “*On Beşinci Yıl*” kitabını gösterir. Kitaptan da referans

vererek sanayileşme, kanunlar ve kadın haklarının ele alındığını söyler. Örneğin 1930’da kadınların belediye meclislerinde seçme seçilme hakkı elde etmesi önemli bir gelişmedir. 1934’te mecliste de seçilme hakkı tanınmıştır. Bu gelişmeler Fransa, İsviçre gibi günümüz gelişmiş ülkelerinde o zaman yoktur. Yabancıların kontrolünde olan demiryolları Türkiye’nin kendi malı haline gelmiştir. Merkez Bankası, Sümerbank kurulmuştur. 1936 yılında kâğıt fabrikalarının kurulduğundan aynı kitabı referans göstererek bahseder. Her alanda temel atılmakla birlikte bazı alanlar kısa sürede oldukça gelişme göstermiştir. Köy enstitüleri de bir başka önemli gelişmedir. Refik Saydam Enstitüsünde salgın hastalıklara çare bulmak için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. O zaman için önemli, modern bir tesis olarak görülmüştür. Öymen’den günümüz değerlendirmesi yapılması istendiğinde, Türkiye’yi çok sağlam bir temel üzerinde gördüğünü söyler. Atatürk ve arkadaşlarının yaşadıklarının bir ders niteliğinde olduğunu vurgular. Konuşması sırasında İngiltere ve Fransa’dan da örnekler verir. Demokrasi açısından da Türkiye 1945’ten itibaren çeşitli tecrübeler geçirmiştir. O tarihte sadece Türkiye için değil, diğer devletler için de demokrasi yeni bir kavramdır. 1961 anayasası da Türkiye için çok önemlidir. Demokrasinin ne olduğunun ve neler içerdiğinin anlaşılması için geçmişe bakmanın önemini dile getirir. Türk halkının demokrasiyi sevdiğinin altını çizerek. “19 Mayıs Bayramı hepimize kutlu olsun.” diyerek vurgulu bir ses ve söz tonu ile konuşmasını sonlandırır. Doğum yılı itibarıyla sessiz kuşak (Silent Generation) içerisinde yer alan Öymen Cumhuriyet’in ilk yıllarına tanıklık ettiği bilinmektedir; aynı zamanda gazeteci ve siyasetçi kimliği ile medya önünde sıklıkla yer almış bir isim olduğundan Ortaylı ile birlikte “Cumhuriyet Kazanımları” konuşmalarının analizi yapılmıştır.

İlber Ortaylı ve Altan Öymen Konuşmalarının Retorik Analizi

Tablo 1. Cumhuriyet Kazanımları Konulu Video Bilgileri

KONUŞMACI	BAŞLIK	KONU	SÜRE	YIL	KANAL
İLBER ORTAYLI	Cumhuriyet’in 100. Yılında Türkiye	Atatürk, Cumhuriyet, Osmanlı, Padişah, Sanat	18 dakika 40 saniye	20 Ocak 2023	KafaTv (YouTube)
ALTAN ÖYMEN	Dünden Bugüne Cumhuriyet’in Kazanımları	Atatürk, İnönü Cumhuriyet, Demokrasi, Karşılaştırma	37 dakika 52 saniye	20 Mayıs 2020	HalkTv (YouTube)

Retorik analizde öncelikle konuşmacıların kullanmış oldukları görsel ve sözel unsurlara yer verilmektedir. Böylelikle konuşmacıların söylemlerinin retorik analizi yapılarak ne derece etkili olup olmadıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Ortak bir yaklaşımla konuşmacıların görsel duyulara hitap eden birincil özelliklerine bakıldığında her ikisinin de buldukları ortamı düşünerek buna uygun bir giyim tarzını benimsemiş olduklarını söylemek mümkündür. Örneğin Altan Öymen lacivert bir takım elbise, beyaz gömlek ve lacivert kravat takmıştır. Videonun başında da belirttiği gibi pandemi dönemi olduğundan stüdyoda değildir ve evinden stüdyoya bağlantıyı gerçekleştirmiştir. Arkasında kitaplarla dolu büyük bir kütüphane göze çarpmaktadır. Kameranın konumu itibarıyla konuşma sırasında elleri ön planda değildir. İlber Ortaylı ise kahverengi bir ceket, benzer renkte bir kazak ve kareli beyaz bir gömlek giymiştir. Konuşmasının önemli bir kısmında iki elinin parmaklarını önünde birleştirmiştir. Kendisine yöneltilen sorulara rahat bir biçimde cevap vermiş ve gerek oturma biçimi gerekse de diğer beden dili unsurları ile bunu desteklemiştir.

İlk konuşma İlber Ortaylı’ya aittir. Retoriğin bir ikna sanatı olduğu düşünüldüğünde Ortaylı’nın konuşmasının önemli bir kısmında padişahlar arasında çok sayıda nitelikli ve sanatsal yönü gelişmiş kişiler olduğunun altını çizmesi dikkat çekmektedir. Bunun yanında Atatürk’ün arzu ettiği Cumhuriyet ortamının günümüzde bazı açılardan sağlanabilmiş olduğu, bazı açılardan çok geri kaldığı, bazı

açılardan da arzu edilenin ilerisine ulaşıldığı söylemi önemli görülebilir. Ortaylı bunları çeşitli örnekler ile kanıtlayarak yoluna giderken törensel ve müzakereci türün izlerine rastlanmaktadır.

Retorik bölümlerine tek tek bakıldığında; buluş ilkesinin altında verilen bilgiler çeşitli şekillerde kanıtlanmaktadır. Adnan Dalgakıran'ın "Yüzleşme" kitabı ve Çağlar Keyder'in doktora tezi örnek gösterilir. Osmanlı Dönemi anlatılırken padişah/halife isimleri ve alanları detaylandırılır. Benzetmeden de yararlanır.

Düzenleme ilkesinde; genel olarak sorular ve yanıtların bir bütün oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Atatürk'ün hayal ettiği Cumhuriyet ile başlayan soru-cevap, demokrasi ile ilerlemekte ve sanatçıların imkânsızlıklarından bahsedilirken padişahların sanata olan ilgisi ile söylem devam eder. Günümüz siyasilerinin sanata ilgileri sorunsal ile ve Ortaylı'nın sanatsal hobileri ile söylem sonlanır.

Konuşmanın stiline bakıldığında; Ortaylı'nın tarih araştırmacısı olması dolayısıyla yer yer gündelik dilde kullanılmayan sözcükler kullanması göze çarpmaktadır. Ancak bu durum genel olarak konuşmanın anlaşılmasını olumsuz etkilememekte video içerisinde sözcüklerin yazılışı ve anlamları da yer almaktadır. Cevaplar genel olarak ilgi çekici bir biçimde izleyiciye aktarılmaktadır. Ortaylı'nın tasvip etmediği olay ve kişiler için de keskin bir dil kullanmaktan kaçınmadığı görülmektedir.

Sunuş olarak da ortama uygun bir kostüm, rahat, özgüvenli bir oturma şekli ve elleri ile duruşu ve konuşmasını dengelediği söylenebilir. Retoriğin bellek ilkesi çerçevesinde bir değerlendirme ile de özgüveni yüksek bir beden dili ve profili çizen Ortaylı'nın sorulara kesin bir dil ile teklemekten cevap vermesi, ikna açısından önemlidir. Soruların kendisine daha önceden verilmediği de bazı cümleler karşısında gösterdiği doğal reaksiyondan anlaşılmaktadır.

Altan Öymen'in konuşması retorik ilkeler ışığında analiz edildiğinde, özellikle seyircinin Cumhuriyet ile gelen demokrasinin ve demokratik yaşamın önemini kavraması istenmektedir. Eski kutlamalar ve Cumhuriyetin ilk yılları anıldığı için hem törensel hem de müzakereci retorik türünün varlığından bahsedilebilir.

Buluş ilkesi kapsamında Öymen'in konuşmasını tıpkı Ortaylı gibi kitap referans göstererek desteklediği görülmektedir. Devlet tarafından hazırlandığını dile getirdiği "On Beşinci Yıl" kitabından örnekler gösterilir ki bu eylemler "logos" kapsamında değerlendirilmektedir. Tarih bilgisi ile Cumhuriyetin ilk on beş yılı gelişmeleri özetlenir. Tarih, kişi ve oluşumların detaylandırılması iknaya yönelik bir iletişimi öne çıkartmaktadır.

Düzenleme ilkesi altında konuşmanın nasıl ilerlemiş olduğuna bakıldığında; konuşma 19 Mayıs günü gerçekleştiğinden öncelikle dünden bugüne kutlamalara yer verilir ve Türkiye'nin demokrasi karnesi karşılaştırma yolu ile eleştirilir. Atatürk'ün zorluklar karşısındaki mücadeleci ruhu ve başarılarının arkasındaki özelliklerine değinilir. Bu noktada İnönü'nün yapmış olduğu çalışmalar da es geçilmez. Öymen konuşmasını Türkiye'nin geleceği için umutlu olduğunu vurgulayarak sonlandırır.

Sözsüz iletişim ve stil başlığı altında konuşmacının mütevazı oluşu henüz konuşmasının başında sunucuya "sizlerle bilgileniyoruz" demesinden de anlaşılmaktadır. Açıklamalarında kendi hatıralarına da yer vererek ilerlemiştir. Konuşmada her ne kadar "logos" yani rasyonellik hâkim olsa da anıların aktarımı sırasındaki kendi çocukluğuna dair yorumlar "pathos" yani duygular ile yönlendirmeden izler de taşımaktadır.

Sunuş itibarıyla de Öymen'in oldukça özenli bir takım elbise ve kravat ile görünmesi bulunduğu ortamı önemseydiğini göstermektedir. Konuşmasını tebessüm ile sürdürmüş ve gerekli noktalarda özellikle son cümlelerinde canlı bir ses tonu kullanmıştır.

SONUÇ

Geçmiş zamanda Quintus Cicero ağabeyi Marcus Cicero'ya insanların gözünde mükemmel bir söz ustası olmanın inceliklerinden bahsederken idealist ve dürüst olmanın bir kenara itildiği de

açıklanmıştır. Bunun içerisinde kimseye hayır dememek, her türden düşüncenin savunucusu olmak gibi özellikler de yer almaktadır. Retorik bu haliyle, bir iletişim yeteneği olarak özellikle Roma’da siyasi kariyer arayanlar için önemsenmiştir. Siyaset sanatında önemli bir yere sahip olan Romalılar için rakiplerinin zayıf noktalarını bilmek, çıkarları uğruna türlü politik oyunlara bulanmak normal karşılanmıştır. Bu noktada iletişim stratejisinin iyi ve doğru bir amaca hizmet ediyor oluşunun önemi ortaya çıkmaktadır. Kaynaklar Cicero’nun Aristoteles’in retorik ile ilgili çalışmasına sıradan bir ilginin ötesinde değer biçtiğini göstermektedir (Fortenbaugh, 2006, s. 421). Aristoteles’ten Habermas’a kadar uzanan Batılı düşünürler sınırları ve özgürlüğü birlikte düşünmüşlerdir. Buna göre; retorik söz konusu olduğunda rasyonel bir özgürlük kullanımı ortaya çıkar. Sınırları belirlenmiş dünyada verili seçenekler arasında rasyonel seçim yapmak mümkündür (Fuller & Coiller, 2003).

Aristoteles konuşmacı, konu ve dinleyicinin konuşmanın temel faktörleri olduğunu savunmuştur (Kennedy, 1994, s. 57-58). Bir sanat olarak iknanın araçları ise; konuşmacının karakterinin güvenilirliği, dinleyicide duyguları harekete geçirebilmesi ve bunu yaparken nesnel argümanların kullanılmasıdır.

Kaynak inandırıcılığı noktasında tarih araştırmaları başta olmak üzere, düzenli olarak medyada yer alması dolayısıyla İlber Ortaylı inandırıcılığı yüksek bir konuşmacı olarak bilinmektedir. İnandırıcılığı arttıran önemli bir faktör mesleki tecrübelerinin fazla olması ve medyada bunu yansıtmasıdır. Özellikle Osmanlı tarihi, olaylar ve kişiler hakkında detaylı bilgiler veriliyor oluşu retorik, bir başka ifadeyle ikna etme ve inandırıcılık kavramları ile örtüşen bir strateji takip edildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Benzer şekilde Altan Öymen’in video konuşması izlenip retorik analizi yapıldığında Türkiye’nin yakın geçmişi üzerinden bir konuşma gerçekleştirdiği görülmektedir. Konuşma içerisinde daha çok karşılaştırmalar yapılarak ilerlenmiştir. Cumhuriyetin ilk on beş yılını kapsayan gelişmeler ele alınmıştır. Konuşmacıların retoriğin “ethos” unsuru; yani karakter, iyi niyet, zekâ ve benzeri rasyonel özellikleri kapsamalarının yanında çeşitli argümanlara dayanarak ilerlemeleri logos unsurunu da öne çıkardıklarını göstermektedir. Konuşmalarının benzerlikleri etkili bir son sağlamaya yönelik olan iyimserlikleri, farklılıkları da mesleklerinin paralelinde; Ortaylı’nın Osmanlı İmparatorluğu üzerinde durarak karşılaştırmalı ilerlemesi, Öymen’in ise günümüz ve yakın geçmiş üzerinden karşılaştırmalar ile konuşmasını tamamlamış olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi Başlangıçtan 2001’e*. Alfa Yayınları.
- Aristoteles. (2023). *Retorik*. (A. Çokona, Çev.) Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Arsan, N. (1959). *tatürk’ün Söylev ve Demeçleri*. Türk Tarih Kurumu.
- Bahçecioğlu, E. H. (2021). Retoriğin Temel Unsurları Olan Ethos-Pathos-Logos Perspektifinden İkna Sanatının Kullanılışı : Müge Anlı Örneği. *Aksaray İletişim Dergisi*, 3(1), 16-42.
- Berger, A. A. (2005). *Media Analysis Techniques*. Sage Publications.
- Berger, A. A. (2013). *Media, Myth And Society*. Palgrave Macmillan.
- Bıçakçı, B. (2012). İkna Edici İletişim ve Retorik Analiz. G. Ö. Akt. içinde, *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri – Yazılı Metin Çözümleme* (s. 334-361). Ütopya Yayınevi.
- Cialdini, R. B. (2021). *İknanın Psikolojisi*. MediaCat Kitapları.
- Cicero, Q. T. (2022). *Siyaset Sanatı*. Kronik Yayınları.
- Çalışkan, O. (2020). Ethos Yönelimli Siyasi Retorik: Siyasal İttifaklar ve Liderlerin Sosyal Medyadaki Seçim Söylemleri Üzerine Bir Analiz. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 84-104.
- Doğmuş, E. (2022). Siyasal İletişim ve Dijital Halkla İlişkiler Temelinde Aristoteles’in Retorik Yaklaşımı: Siyasi Liderler Üzerinden Bir Analiz. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*(20), 92-120.
- Doru, İ., & Özmen, S. (2022). Youtube Video Anlatılarındaki Retorik Bileşenlerin Alınlanması: Barış Özcan Örneği. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 126-160.
- Fisher, W. R. (1987). *Human Communication as Narration: Toward a Philosophy of Reason, Value,*

- and Action*. University of South Carolina Press.
- Fortenbaugh, W. W. (2006). *Aristotle's Practical Side On His Psychology, Ethics, Politics And Rhetoric*. Brill Academic Publishers.
- Fuller, s., & Coiller, J. H. (2003). *Philosophy, Rhetoric, And the End of Knowledge - A New Beginning for Science and Technology Studies (2nd Edition)*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Garsten, B. (2011). The Rhetoric Revival In Political Theory. *Annual Review of Political Science*,(14), 159-180.
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (A. Ersoy, & P. Yalçınoğlu, Çev.) Anı Yayıncılık.
- Guıguzi. (2022). *İkna Sanatı*. (G. Fidan, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halk TV, Ö. A. (2020, Mayıs 20). *Dünden bugüne Cumhuriyet'in kazanımları*. Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=jRyhRkfxK0>. adresinden alındı
- Kafa-TV. (2023, Ocak 20). *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye - İlber Ortaylı İle Cahille Sohbeti Kestim*. Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=cJ9JiM7YqQs&t=468s>. adresinden alındı
- Kennedy, G. A. (1994). *A New History of Classical Rhetoric*. Princeton University.
- Kennedy, G. A. (2007). *Aristotle On Rhetoric – A Theory of Civic Discourse (2nd Edition)*. Oxford University Press.
- Keskin, U., Akt.Büyük, K., & Koç, U. (2013). Yönetimsel ve Örgütsel Açıdan Retorik. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 27-39.
- Meyer, M. (2009). *Retorik*. (İ. Yerguz, Çev.) Dost Yayınevi.
- Odyakmaz, N., & Acar, N. (2008). *İletişim Sözlüğü*. Babil Yayınları.
- Ortaylı, İ., & Küçükkaya, İ. (2017). *Cumhuriyet'in İlk Yüzyılı 1923-2023 (17. Basım)*. Kronik Kitap.
- Öymen, A. (2004). *Bir Dönem Bir Çocuk (10. Baskı)*. Doğan Kitap.
- Özyılmaz , B. (2014). Retorik ve Kamu Diplomasisi: Çift Boyutlu Bir Bağın Analizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 209 - 225.
- Platon. (2019). *Gorgias Ya Da Retorik Üstüne*. (M. Rifat, & S. Rifat, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Polat, V. (2012). Bir Toplumsal Araştırma Alanı Olarak İletişim Araştırmaları Penceresinde Pozitivist, Yorumlayıcı, Eleştirel, Feminist, Modern Çizgiler ve Gölgeleler. Ö. Güllüoğlu içinde, *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri – Yazılı Metin Çözümleme*. (s. 11-32.). Ütopya Yayınevi.
- Soysal, İ. (1989). *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920 - 1945) (I. Cilt)*. Türk Tarih Kurumu.
- Stauffer, D. (2006). *The Unity of Plato's Gorgias – Rhetoric, Justice, and the Philosophic Life*. Cambridge University Press.
- Temir, E., & Ayhan, B. (2020). Muhalefetin Siyasal Alanda İnşası: Rus Muhalif Lider Aleksey Navalny'yın Konuşmalarının Retorik Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 575-592.
- Tüfekçioğlu, H. (1997). *İletişim Sosyolojisine Başlangıç*. Der Yayınları.